Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (pierwsza izba)

z dnia 20 grudnia 2017 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości – Rozporządzenie (UE) nr 1259/2010 – Wzmocniona współpraca w dziedzinie prawa właściwego dla rozwodu i separacji prawnej – Uznanie rozwodu prywatnego uzyskanego przed sądem wyznaniowym w państwie trzecim – Zakres stosowania wspomnianego rozporządzenia

W sprawie C-372/16

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Oberlandesgericht München (wyższy sąd krajowy w Monachium, Niemcy) postanowieniem z dnia 29 czerwca 2016 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 6 lipca 2016 r., w postępowaniu:

Soha Sahyouni

przeciwko

Raji Mamischowi,

TRYBUNAŁ (pierwsza izba),

w składzie: R. Silva de Lapuerta (sprawozdawca), prezes izby, C.G. Fernlund, J.C. Bonichot, A. Arabadjiev i E. Regan, sędziowie,

rzecznik generalny: H. Saugmandsgaard Øe,

sekretarz: K. Malacek, administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 31 maja 2017 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

– w imieniu R. Mamischa przez C. Wenz-Winghardt, Rechtsanwältin,

– w imieniu rządu niemieckiego przez T. Henzego, M. Hellmanna oraz J. Mentgen, działających w charakterze pełnomocników,

– w imieniu rządu belgijskiego przez L. Van den Broeck oraz C. Pochet, działające w charakterze pełnomocników,

– w imieniu rządu francuskiego przez D. Colasa, D. Segoina oraz E. Armoët, działających w charakterze pełnomocników,

* Język postępowania: niemiecki.

– w imieniu rządu węgierskiego przez M.Z. Fehéra, G. Koósa oraz M.M. Tátrai, działających w charakterze pełnomocników,

– w imieniu rządu portugalskiego przez L. Ineza Fernandesa, M. Figueireda oraz M. Carvalho, działających w charakterze pełnomocników,

– w imieniu Komisji Europejskiej przez M. Wilderspina i M. Heller, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 14 września 2017 r.,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 1 i 10 rozporządzenia Rady (UE) nr 1259/2010 z dnia 20 grudnia 2010 r. w sprawie wprowadzenia w życie wzmocnionej współpracy w dziedzinie prawa właściwego dla rozwodu i separacji prawnej (Dz.U. 2010, L 343, s. 10).

2 Wniosek ten został przedstawiony w ramach sporu między Sohą Sahyouni a Rają Mamischem dotyczącego postępowania w sprawie uznania orzeczenia rozwodowego wydanego przez sąd wyznaniowy w państwie trzecim.

Ramy prawne

Prawo Unii

Rozporządzenie nr 1259/2010

3 Motywy 9 i 10 rozporządzenia nr 1259/2010 stanowią:

„(9) Niniejsze rozporządzenie powinno zapewnić uczestniczącym państwom członkowskim jasne i kompletne ramy prawne w dziedzinie prawa właściwego dla rozwodu i separacji prawnej, zagwarantować obywatelom rozwiązania odpowiednie pod względem pewności prawa, jego przewidywalności i elastyczności oraz zapobiegać sytuacjom, w których jedno z małżonków wnosi pozew o rozwód, ubiegając współmałżonka, aby zagwarantować sobie tym samym zastosowanie w postępowaniu określonego systemu prawa, który uznaje za korzystniejszy z punktu widzenia własnych interesów.

(10) Przedmiotowy zakres stosowania i część normatywna niniejszego rozporządzenia powinny być spójne z rozporządzeniem [Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczącym jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylającym rozporządzenie (WE) nr 1347/2000 (Dz.U. 2003, L 338, s. 1)] […].

[…]”.

4 Artykuł 1 rozporządzenia nr 1259/2010 stanowi:

„1. Niniejsze rozporządzenie ma zastosowanie w przypadkach rozwodu i separacji prawnej powiązanych z prawem różnych państw.

2. Niniejsze rozporządzenie nie ma zastosowania do następujących kwestii, nawet jeśli pojawiają się one jedynie jako kwestie wstępne w kontekście postępowania dotyczącego rozwodu lub separacji prawnej:

[…]".

5 Na mocy art. 4 tego rozporządzenia, zatytułowanego „Uniwersalny charakter":

„Prawo wyznaczone na mocy niniejszego rozporządzenia ma zastosowanie także wówczas, gdy nie jest to prawo uczestniczącego państwa członkowskiego".

6 Artykuł 5 rozporządzenia nr 1259/2010 stanowi:

„[…]

2. Bez uszczerbku dla ust. 3 umowa w sprawie wyboru prawa właściwego może zostać zawarta i zmieniona w każdej chwili, ale najpóźniej w chwili wytoczenia powództwa.

3. Jeśli prawo państwa sądu orzekającego przewiduje taką możliwość, małżonkowie mogą także dokonać wyboru prawa właściwego przed sądem w trakcie postępowania. W takim przypadku taki wybór zostaje odnotowany przez sąd zgodnie z prawem państwa sądu orzekającego".

7 Artykuł 8 tego rozporządzenia ma następujące brzmienie:

„W przypadku niedokonania wyboru zgodnie z art. 5 rozwód i separacja prawna podlegają prawu państwa:

a) w którym małżonkowie mają miejsce zwykłego pobytu w momencie wytoczenia powództwa; a w przypadku braku takiegoż

b) w którym małżonkowie mieli ostatnio miejsce zwykłego pobytu, pod warunkiem że okres zwykłego pobytu nie zakończył się wcześniej niż rok przed wytoczeniem powództwa, o ile w momencie wytoczenia powództwa jedno z nich nadal tam zamieszkuje; a w przypadku braku takiegoż

c) którego obywatelami są oboje małżonkowie w chwili wytoczenia powództwa; a w przypadku braku takiegoż

d) w którym wytoczono powództwo".

8 Artykuł 10 rozporządzenia nr 1259/2010 stanowi:

„W przypadku gdy prawo właściwe wyznaczone na mocy art. 5 lub 8 nie przewiduje rozwodu lub nie zapewnia jednemu z małżonków, ze względu na jego płeć, równego dostępu do rozwodu lub separacji prawnej, właściwe jest prawo państwa sądu orzekającego".

9 Artykuł 12 tego rozporządzenia stanowi:

„Stosowanie przepisów prawa wyznaczonego jako właściwe na mocy niniejszego rozporządzenia może zostać wyłączone jedynie wówczas, gdy stosowanie ich jest jawnie sprzeczne z porządkiem publicznym państwa sądu orzekającego".

10 Zgodnie z art. 13 rozporządzenia nr 1259/2010 „[ż]aden z przepisów niniejszego rozporządzenia nie nakłada na sądy uczestniczącego państwa członkowskiego, którego prawo nie przewiduje rozwodu lub nie uznaje danego małżeństwa za ważne do celów orzeczenia rozwodu, obowiązku orzekania rozwodu z racji obowiązywania niniejszego rozporządzenia".

11 Artykuł 18 tego rozporządzenia stanowi:

„1. Niniejsze rozporządzenie ma zastosowanie jedynie do postępowań sądowych, wszczętych począwszy od dnia 21 czerwca oraz do umów, o których mowa w art. 5, zawartych począwszy od tej daty.

[…]

2. Niniejsze rozporządzenie pozostaje bez uszczerbku dla umów w sprawie wyboru prawa właściwego zawartych zgodnie z prawem uczestniczącego państwa członkowskiego, przed którego sądem wytoczono powództwo przed dniem 21 czerwca 2012 r.".

Rozporządzenie nr 2201/2003

12 Zgodnie z art. 1 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 2201/2003 akt ten ma zastosowanie, bez względu na rodzaj sądu, do rozwodu, separacji lub unieważnienia małżeństwa.

13 Artykuł 2 wspomnianego rozporządzenia stanowi:

„Na użytek niniejszego rozporządzenia:

[…]

4) »orzeczenie« oznacza każde wydane przez sąd państwa członkowskiego orzeczenie orzekające rozwód, separację albo unieważnienie małżeństwa, jak również każde orzeczenie dotyczące odpowiedzialności rodzicielskiej, niezależnie od tego, w jaki sposób nazywane jest dane orzeczenie, w tym wyrok lub postanowienie;

[…]".

Prawo niemieckie

14 Paragraf 107 Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit (ustawy o postępowaniu w sprawach rodzinnych i sprawach niespornych, zwanej dalej „FamFG"), zatytułowany „Uznawanie zagranicznych orzeczeń w sprawach małżeńskich", stanowi, co następuje:

„(1) Orzeczenia wydane za granicą, na mocy których unieważniono […] lub rozwiązano […] małżeństwo, są uznawane wyłącznie wtedy, gdy organ wymiaru sprawiedliwości kraju związkowego stwierdził, iż zostały spełnione przesłanki uznania. Uznanie orzeczenia nie zależy od ustalenia organu wymiaru sprawiedliwości kraju związkowego, jeżeli orzeczenie zostało wydane przez sąd lub organ państwa, którego obywatelami byli w chwili wydania orzeczenia oboje małżonkowie.

(2) Właściwy jest organ wymiaru sprawiedliwości kraju związkowego, w którym jeden z małżonków ma miejsce zwykłego pobytu […].

(3) Rządy krajów związkowych mogą w drodze aktu rangi podustawowej przekazać kompetencje przyznane na mocy niniejszych przepisów organom wymiaru sprawiedliwości krajów związkowych jednemu lub kilku prezesom Oberlandesgericht [wyższych sądów krajowych] […].

(4) Orzeczenie jest wydawane na wniosek. Z wnioskiem o uznanie orzeczenia zagranicznego może wystąpić każdy, kto ma w tym interes prawny.

(5) Jeżeli organ wymiaru sprawiedliwości kraju związkowego oddali wniosek, wnioskodawca może zwrócić się do Oberlandesgericht o wydanie orzeczenia.

(6) Jeżeli organ wymiaru sprawiedliwości kraju związkowego stwierdzi, że przesłanki uznania orzeczenia sądu zagranicznego zostały spełnione, małżonek, który nie złożył wniosku, może wystąpić do Oberlandesgericht o wydanie orzeczenia. Orzeczenie organu wymiaru sprawiedliwości kraju związkowego wywołuje skutki od chwili doręczenia go wnioskodawcy. Jednakże organ wymiaru sprawiedliwości kraju związkowego może wskazać w orzeczeniu, że wywoła ono skutki po upływie określonego w nim terminu.

(7) Właściwy w tym zakresie jest wydział cywilny Oberlandesgericht, na którego obszarze właściwości ma siedzibę organ wymiaru sprawiedliwości kraju związkowego. Wniosek o wydanie orzeczenia przez sąd nie ma skutku zawieszającego. Sekcje 4 i 5 oraz § 14 ust. 1 i 2 i § 48 ust. 2 stosuje się odpowiednio do tego postępowania.

(8) Powyższe przepisy stosuje się odpowiednio do wniosków o ustalenie, że przesłanki uznania orzeczenia sądu zagranicznego nie zostały spełnione.

(9) Stwierdzenie, że przesłanki uznania zostały lub nie zostały spełnione, jest wiążące dla sądów i organów administracji.

[…]”.

15 Zgodnie z § 108 FamFG, zatytułowanym „Uznanie pozostałych orzeczeń zagranicznych”:

„(1) Z wyjątkiem orzeczeń wydanych w sprawach małżeńskich, orzeczenia zagraniczne są uznawane bez konieczności wszczęcia szczególnego postępowania.

(2) Strony, które mają interes prawny, mogą wnieść o wydanie orzeczenia w sprawie uznania orzeczenia zagranicznego o charakterze niemajątkowym. Paragraf 107 ust. 9 stosuje się odpowiednio […].

(3) Terytorialnie właściwy do wydania orzeczenia w przedmiocie wniosku, zgodnie z ust. 2 zdanie pierwsze, jest sąd, na którego obszarze właściwości w dniu złożenia wniosku:
1. ma miejsce zamieszkania pozwany lub osoba, której dotyczy to orzeczenie, lub
2. w wypadku braku właściwości określonej zgodnie z pkt 1 ujawni się interes w dokonaniu takiego stwierdzenia lub zaistnieje potrzeba udzielenia pomocy.

Powyższa właściwość jest wyłączna”.

16 Artykuł 17 ust. 1 Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuch (ustawy wprowadzającej niemiecki kodeks cywilny, zwanej dalej „EGBGB”), w brzmieniu obowiązującym do chwili wejścia w życie w dniu 29 stycznia 2013 r. Gesetz zur Anpassung der Vorschriften des Internationalen Privatrechts an die Verordnung (EU) Nr. 1259/2010 und zur Änderung anderer Vorschriften des Internationalen

Privatrechts (ustawy dostosowującej przepisy prawa prywatnego międzynarodowego do rozporządzenia nr 1259/2010 i zmieniającej inne przepisy prawa prywatnego międzynarodowego) z dnia 23 stycznia 2013 r. (BGB1. 2013 I, s. 101), stanowił:

„(1) Rozwód podlega prawu właściwemu dla ogólnych skutków małżeństwa w chwili wniesienia powództwa o rozwód. Jeśli rozwiązanie małżeństwa nie jest możliwe na podstawie tego prawa, do rozwodu stosuje się prawo niemieckie, jeżeli małżonek żądający rozwodu jest Niemcem w tym dniu lub w dniu zawarcia małżeństwa".

(2) Wyłącznie sąd może rozwiązać małżeństwo w Niemczech.

[…]".

Okoliczności faktyczne w postępowaniu głównym i pytania prejudycjalne

17 W dniu 27 maja 1999 r. R. Mamisch i S. Sahyouni zawarli związek małżeński na obszarze właściwości sądu islamskiego w Hims (Syria). Raja Mamisch od urodzenia ma obywatelstwo syryjskie. W 1977 r. nabył obywatelstwo niemieckie w drodze naturalizacji. Od tego czasu posiada podwójne obywatelstwo. Soha Sahyouni od urodzenia ma obywatelstwo syryjskie. Po zawarciu związku małżeńskiego nabyła obywatelstwo niemieckie.

18 Do 2003 r. małżonkowie mieszkali w Niemczech, a następnie przeprowadzili się do Hims. Latem 2011 r., w związku z wybuchem wojny domowej w Syrii, na krótko powrócili do Niemiec, a począwszy od lutego 2012 r. mieszkali naprzemiennie w Kuwejcie i Libanie. W tym okresie wielokrotnie przebywali również w Syrii. Obecnie obie strony w postępowaniu głównym ponownie mieszkają pod różnymi adresami w Niemczech.

19 W dniu 19 maja 2013 r. R. Mamisch wyraził wolę rozwodu ze swoją żoną, w ten sposób, że jego pełnomocnik wygłosił formułę rozwodową przed sądem wyznaniowym prawa szariatu w Latakii (Syria). W dniu 20 maja 2013 r. sąd ten orzekł o rozwodzie małżonków. W dniu 12 września 2013 r. S. Sahyouni podpisała oświadczenie dotyczące świadczeń, jakie miała otrzymać od R. Mamischa na mocy prawodawstwa wyznaniowego w całkowitej kwocie 20 000 dolarów amerykańskich (USD) (około 16 945 EUR), a oświadczenie to ma następujące brzmienie:

„[…] otrzymałam wszystkie świadczenia przysługujące mi na podstawie umowy małżeńskiej oraz jednostronnie wyrażonej woli rozwodu i tym samym zwalniam go ze wszelkich zobowiązań wobec mnie ciążących na nim na podstawie umowy małżeńskiej i wydanego przez sąd prawa szariatu w Latakii orzeczenia w sprawie rozwodu z dnia 20 maja 2013 r. […]".

20 W dniu 30 października 2013 r. R. Mamisch wystąpił z wnioskiem o uznanie wyroku rozwodowego wydanego w Syrii. Postanowieniem z dnia 5 listopada 2013 r. prezes Oberlandesgericht München (wyższego sądu krajowego w Monachium, Niemcy) uwzględnił ów wniosek, stwierdzając, że prawne przesłanki uznania wspomnianego wyroku rozwodowego zostały spełnione.

21 W dniu 18 lutego 2014 r. S. Sahyouni wniosła o uchylenie tego postanowienia, domagając się także stwierdzenia, że przesłanki uznania wyroku rozwodowego nie zostały spełnione.

22 Postanowieniem z dnia 8 kwietnia 2014 r. prezes Oberlandesgericht München (wyższego sądu krajowego w Monachium) oddalił wniesiony przez S. Sahyouni środek zaskarżenia. W postanowieniu tym podkreślono, że uznanie orzeczenia rozwodowego jest regulowane rozporządzeniem nr 1259/2010, które ma także zastosowanie do rozwodów orzeczonych bez konstytutywnego udziału sądu lub organu publicznego (zwanych dalej „rozwodami prywatnymi"). Wobec braku ważnego wyboru prawa właściwego i zwykłego wspólnego miejsca zamieszkania małżonków w roku

poprzedzającym rozwód prawo właściwe określa się zgodnie z art. 8 lit. c) tego rozporządzenia. Ponieważ oboje małżonkowie mają podwójne obywatelstwo, rozstrzygające jest dominujące obywatelstwo w rozumieniu prawa krajowego. Obywatelstwem tym, w dniu orzeczenia rozwodu, było obywatelstwo syryjskie. Ponadto stwierdzono, że uznaniu spornego orzeczenia rozwodowego nie stoi na przeszkodzie wskazana w art. 12 rozporządzenia nr 1259/2010 klauzula porządku publicznego.

23 Postanowieniem z dnia 2 czerwca 2015 r. rozpatrujący spór Oberlandesgericht München (wyższy sąd krajowy w Monachium) zawiesił postępowanie i zwrócił się do Trybunału z szeregiem pytań prejudycjalnych dotyczących wykładni rozporządzenia nr 1259/2010. W postanowieniu z dnia 12 maja 2016 r., Sahyouni (C-281/15, EU:C:2016:343), Trybunał stwierdził oczywisty brak swojej właściwości do udzielenia odpowiedzi na te pytania prejudycjalne, w szczególności ze względu na to, że rozporządzenie nr 1259/2010 nie znajduje zastosowania do uznania orzeczenia rozwodowego, które zostało wydane w państwie trzecim, i że sąd odsyłający nie przedstawił żadnej okoliczności mogącej wykazać, iż przepisy wspomnianego rozporządzenia mają zastosowanie na mocy prawa krajowego – w sposób bezpośredni i bezwarunkowy – do sytuacji takich jak sytuacja rozpatrywana w postępowaniu głównym. Trybunał wskazał jednak, że sąd odsyłający zachowuje możliwość złożenia kolejnego wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, jeżeli będzie w stanie przedstawić Trybunałowi wszelkie okoliczności umożliwiające mu wydanie orzeczenia.

24 Na poparcie wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym sąd odsyłający podkreśla, że rozwody orzeczone w państwie trzecim są uznawane w Niemczech w ramach procedury określonej w § 107 FamFG. Ponadto, co się tyczy uznania rozwodów prywatnych, powszechnie przyjmuje się, iż sąd niemiecki rozpatruje ważność materialnoprawnych przesłanek takich rozwodów w świetle rozporządzenia nr 1259/2010. Taka praktyka prawna wynika z uchylenia przez niemieckiego prawodawcę, w następstwie wejścia w życie tego rozporządzenia, przepisu dotyczącego prawa materialnego mającego zastosowanie do rozwodu. Takie uchylenie uzasadniono faktem, że niemiecki prawodawca – uznając, iż rozwody prywatne także są objęte tym rozporządzeniem – stwierdził, że dawny przepis stał się zbędny właśnie ze względu na istnienie wspomnianego rozporządzenia.

25 W tych okolicznościach Oberlandesgericht München (wyższy sąd krajowy w Monachium) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy określony w art. 1 [rozporządzenia nr 1259/2010] zakres stosowania obejmuje także wypadki rozwodów prywatnych – tu: poprzez jednostronne oświadczenie jednego z małżonków przed sądem wyznaniowym w Syrii na podstawie prawa szariatu?

2) W razie udzielenia odpowiedzi twierdzącej na [pytanie pierwsze]: czy stosując rozporządzenie [nr 1259/2010] w wypadkach rozwodów prywatnych [w ramach badania] zgodnie z jego art. 10:
   a) należy oprzeć się w sposób abstrakcyjny na porównaniu, zgodnie z którym właściwe prawo na podstawie art. 8 zapewnia wprawdzie również drugiemu małżonkowi dostęp do rozwodu, który to dostęp jednak ze względu na płeć tego małżonka związany jest z przesłankami procesowymi i materialnymi innymi niż dostęp pierwszego z małżonków, lub
   b) obowiązywanie tej normy zależy od tego, czy zastosowanie dyskryminującego in abstracto prawa obcego dyskryminuje również w danym wypadku in concreto?

3) W razie udzielenia odpowiedzi twierdzącej na [pytanie drugie lit. b)]: czy zgoda dyskryminowanego małżonka na rozwód – również w formie zatwierdzonego przyjęcia świadczeń wyrównawczych – stanowi już powód dla niezastosowania normy?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie dopuszczalności

26 Na wstępie należy stwierdzić, że sąd odsyłający rozpatruje nie powództwo rozwodowe, lecz wniosek o uznanie orzeczenia rozwodowego wydanego przez organ wyznaniowy w państwie trzecim.

27 Trybunał orzekł już, że uznanie orzeczenia rozwodowego wydanego w państwie trzecim nie jest objęte prawem Unii, gdyż ani przepisy rozporządzenia nr 1259/2010, ani przepisy rozporządzenia nr 2201/2003, ani żaden inny akt prawny Unii nie mają zastosowania do takiego uznania (zob. podobnie postanowienie z dnia 12 maja 2016 r., Sahyouni, C-281/15, EU:C:2016:343, pkt 22, 23).

28 Jednakże z utrwalonego orzecznictwa Trybunału wynika, że wykładnia przepisu prawa Unii może okazać się istotna, w wypadku gdy – mimo iż okoliczności stanu faktycznego w ramach postępowania głównego nie są bezpośrednio objęte zakresem stosowania prawa Unii – przepisy tego prawa znalazły zastosowanie do sprawy na mocy prawa krajowego, które dostosowano w zakresie sytuacji, których wszystkie elementy ograniczają się do jednego państwa członkowskiego, do rozwiązań przyjętych w prawie Unii (zob. podobnie wyrok z dnia 15 listopada 2016 r., Ullens de Schooten, C-268/15, EU:C:2016:874, pkt 53 i przytoczone tam orzecznictwo).

29 W tym względzie sąd odsyłający wskazuje, że na mocy prawa niemieckiego rozporządzenie nr 1259/2010 ma zastosowanie do uznania w Niemczech rozwodów prywatnych orzeczonych w państwie trzecim, takich jak w szczególności rozwód rozpatrywany w postępowaniu głównym.

30 W szczególności z informacji przedstawionych przez ten sąd oraz z uwag rządu niemieckiego wynika, że na mocy prawa niemieckiego uznanie rozwodów orzeczonych w państwie trzecim jest dokonywane w ramach procedury określonej w § 107 FamFG. Zgodnie z tym przepisem uznanie konstytutywnych orzeczeń rozwodowych zagranicznego sądu lub zagranicznego organu państwowego jest dokonywane bez jakiegokolwiek badania ich legalności, podczas gdy uznanie rozwodów prywatnych jest uzależnione od kontroli ich ważności w świetle materialnego prawa państwa wskazanego przez właściwe normy kolizyjne.

31 W tym ostatnim względzie uściślono, że przed wejściem w życie rozporządzenia nr 1259/2010 mające zastosowanie do rozwodu prawo materialne określano zgodnie z normą kolizyjną określoną w art. 17 EGBGB, w brzmieniu obowiązującym do dnia 28 stycznia 2013 r. Wraz z wejściem w życie tego rozporządzenia niemiecki prawodawca – wychodząc z założenia, zgodnie z którym wspomniane rozporządzenie ma także zastosowanie do rozwodów prywatnych – stwierdził, że rozpatrzenie ważności rozwodu prywatnego orzeczonego w państwie trzecim, dla celów uznania w Niemczech, powinno odtąd być dokonywane w świetle prawa państwa określonego przez normy kolizyjne określone w rozporządzeniu nr 1259/2010.

32 A zatem w drodze ustawy dostosowującej prawo prywatne międzynarodowe do rozporządzenia nr 1259/2010 i zmieniającej inne przepisy prawa prywatnego międzynarodowego niemiecki prawodawca zmienił art. 17 ust. 1 EGBGB i uchylił zawartą w nim normę kolizyjną, która stała się zbędna. W konsekwencji zgodnie z niemiecką praktyką prawną od chwili wejścia w życie rozporządzenia nr 1259/2010, dla celów uznania w Niemczech rozwodu prywatnego orzeczonego w państwie trzecim, materialnoprawne przesłanki, jakie powinien spełnić taki rozwód, są analizowane w świetle prawa państwa określonego zgodnie z tym rozporządzeniem.

33 W tym kontekście, jak podkreśla sąd odsyłający, gdyby okazało się, iż rozporządzenie nr 1259/2010 nie ma zastosowania do rozwodów prywatnych, rozpatrywany przez ten sąd spór powinien zostać rozstrzygnięty na podstawie niemieckich norm kolizyjnych.

34 W konsekwencji należy stwierdzić, że wymienione w orzecznictwie przywołanym w pkt 28 niniejszego wyroku przesłanki są spełnione, a zadane przez sąd odsyłający pytania prejudycjalne są dopuszczalne.

W przedmiocie pytania pierwszego

35 Poprzez pytanie pierwsze sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 1 rozporządzenia nr 1259/2010 należy interpretować w ten sposób, że rozwód wynikający z jednostronnego oświadczenia jednego z małżonków złożonego przed sądem wyznaniowym, taki jak rozpatrywany w postępowaniu głównym, jest objęty przedmiotowym zakresem stosowania tego rozporządzenia.

36 Aby udzielić odpowiedzi na to pytanie, należy dokonać wykładni tego przepisu, w którym określono przedmiotowy zakres stosowania tego rozporządzenia, biorąc pod uwagę nie tylko jego brzmienie, lecz także jego kontekst oraz cele regulacji, której część przepis ten stanowi (zob. podobnie wyrok z dnia 11 lipca 2013 r., Csonka i in., C-409/11, EU:C:2013:512, pkt 23 i przytoczone tam orzecznictwo).

37 W pierwszej kolejności, co się tyczy brzmienia art. 1 rozporządzenia nr 1259/2010, w przepisie tym ograniczono się do wskazania w ust. 1, że rozporządzenie to ma zastosowanie w przypadkach rozwodu i separacji prawnej powiązanych z prawem różnych państw. W art. 1 ust. 2 wymieniono dziedziny, które są wyłączone z zakresu stosowania tego rozporządzenia, „nawet jeśli pojawiają się one jedynie jako kwestie wstępne w kontekście postępowania dotyczącego rozwodu lub separacji prawnej". Brzmienie wspomnianego przepisu nie dostarcza zatem żadnej użytecznej wskazówki w celu zdefiniowania pojęcia „rozwodu" w rozumieniu tego przepisu.

38 W drugiej kolejności, co się tyczy kontekstu, w jaki wpisuje się art. 1 rozporządzenia nr 1259/2010, przede wszystkim należy wskazać, że w żadnym innym przepisie tego rozporządzenia nie wskazano definicji pojęcia „rozwodu" w rozumieniu tego rozporządzenia. W szczególności w art. 3 wspomnianego rozporządzenia ograniczono się do zdefiniowania pojęć „uczestniczącego państwa członkowskiego" i „sądu", a to ostatnie pojęcie należy rozumieć jako dotyczące „wszystkich [właściwych] organów uczestniczących państw członkowskich".

39 Następnie, o ile jest prawdą, że rozwodów prywatnych nie wyłączono wyraźnie z zakresu stosowania rozporządzenia nr 1259/2010, jak wskazał rzecznik generalny w pkt 60 opinii, o tyle odniesienia do udziału „sądu" i do istnienia „procedury" – zawarte w szeregu przepisów tego rozporządzenia, takich jak art. 1 ust. 2, art. 5 ust. 2 i 3, art. 8 i 13, a także art. l8 ust. 2 wspomnianego rozporządzenia – wskazują, iż rozporządzenie to dotyczy wyłącznie rozwodów orzeczonych albo przez sąd państwowy, albo przez organ publiczny lub pod jego kontrolą. Co więcej, fakt, że w art. 18 ust. 1 tego rozporządzenia wskazano „postępowania sądowe", potwierdza powyższe stwierdzenie.

40 Wreszcie, zgodnie z motywem 10 rozporządzenia nr 1259/2010 przedmiotowy zakres stosowania i przepisy tego rozporządzenia powinny być spójne z rozporządzeniem nr 2201/2003.

41 Zgodnie zaś z art. 1 ust. 1 lit. a) tego ostatniego rozporządzenia ma ono „zastosowanie, bez względu na rodzaj sądu, w sprawach cywilnych dotyczących […] rozwodu". Co się tyczy art. 2 pkt 4 wspomnianego rozporządzenia, zdefiniowano w nim pojęcie „orzeczenia" w rozumieniu tego rozporządzenia jako dotyczące w szczególności „każdego wydanego przez sąd państwa członkowskiego orzeczenia orzekającego rozwód […], niezależnie od tego, w jaki sposób nazywane jest dane orzeczenie, w tym wyrok lub postanowienie".

42 Nie byłoby spójne definiowanie w sposób odmienny użytego w tych dwóch rozporządzeniach takiego samego terminu „rozwód" ani, w konsekwencji, rozróżnianie ich odpowiednich zakresów stosowania.

43 W tym ostatnim względzie należy przypomnieć, że zarówno rozporządzenie nr 1259/2010, jak i rozporządzenie nr 2201/2003 zostały przyjęte w ramach polityki współpracy sądowej w dziedzinie prawa cywilnego. Ponadto z uwag Komisji wynika, że sama Komisja zamierzała, w ramach propozycji rozporządzenia Rady zmieniającego rozporządzenie (WE) nr 2201/2003 w odniesieniu do jurysdykcji i wprowadzającego zasady dotyczące prawa właściwego w sprawach małżeńskich [COM(2006) 399], zawrzeć w rozporządzeniu nr 2201/2003 normy kolizyjne w dziedzinie rozwodu, lecz że z uwagi na to, iż owa propozycja nie została przyjęta, normy te zawarto ostatecznie w odrębnym rozporządzeniu – w niniejszym wypadku w rozporządzeniu nr 1259/2010.

44 W trzeciej kolejności, co się tyczy zamierzonego w rozporządzeniu nr 1259/2010 celu, w rozporządzeniu tym ustanowiono, jak wynika z jego tytułu, wzmocnioną współpracę między uczestniczącymi państwami członkowskimi w dziedzinie prawa właściwego dla rozwodu i separacji prawnej.

45 Jak wskazał rzecznik generalny w pkt 65 opinii, w chwili przyjęcia tego rozporządzenia w porządkach prawnych państw członkowskich uczestniczących w takiej współpracy jedynie organy o charakterze publicznym mogły wydawać orzeczenia mające moc prawną w tej dziedzinie. Należy zatem stwierdzić, że przyjmując wspomniane rozporządzenie, prawodawca Unii uwzględnił jedynie sytuacje, w których rozwód jest orzekany albo przez sąd państwowy, albo przez organ publiczny lub pod jego kontrolą, i że w konsekwencji prawodawca ten nie zamierzał stosować tego rozporządzenia do innych rodzajów rozwodów, takich jak rozwody, które – tak jak w niniejszym wypadku – opierają się na „jednostronnym oświadczeniu woli" złożonym przed sądem wyznaniowym.

46 Taki sposób wykładni potwierdza powołana przez Komisję na rozprawie okoliczność, że w toku negocjacji prowadzących do przyjęcia rozporządzenia nr 1259/2010 nie uczyniono żadnej wzmianki odnoszącej się do stosowania tego rozporządzenia do rozwodów prywatnych.

47 W tym względzie, o ile jest prawdą, że szereg państw członkowskich po przyjęciu rozporządzenia nr 1259/2010 ustanowiło w swoich porządkach prawnych możliwość orzeczenia rozwodu bez udziału organu państwowego, o tyle – jak wskazał rzecznik generalny w pkt 66 opinii – objęcie rozwodów prywatnych zakresem stosowania tego rozporządzenia wymagałoby dostosowań objętych wyłączną kompetencją prawodawcy Unii.

48 A zatem w świetle definicji pojęcia „rozwodu", jakie zawarto w rozporządzeniu nr 2201/2003, z zamierzonych w rozporządzeniu nr 1259/2010 celów wynika, że rozporządzenie to obejmuje jedynie rozwody orzeczone albo przez sąd państwowy, albo przez organ publiczny lub pod jego kontrolą.

49 W świetle powyższych rozważań na pytanie pierwsze należy udzielić następującej odpowiedzi: art. 1 rozporządzenia nr 1259/2010 należy interpretować w ten sposób, że rozwód wynikający z jednostronnego oświadczenia jednego z małżonków złożonego przed sądem wyznaniowym, taki jak rozpatrywany w postępowaniu głównym, nie jest objęty przedmiotowym zakresem stosowania tego rozporządzenia.

W przedmiocie pytań drugiego i trzeciego

50 Z uwagi na odpowiedź udzieloną na pytanie pierwsze nie ma konieczności udzielania odpowiedzi na pytania drugie i trzecie.

W przedmiocie kosztów

51 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (pierwsza izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 1 rozporządzenia Rady (UE) nr 1259/2010 z dnia 20 grudnia 2010 r. w sprawie wprowadzenia w życie wzmocnionej współpracy w dziedzinie prawa właściwego dla rozwodu i separacji prawnej należy interpretować w ten sposób, że rozwód wynikający z jednostronnego oświadczenia jednego z małżonków złożonego przed sądem wyznaniowym, taki jak rozpatrywany w postępowaniu głównym, nie jest objęty przedmiotowym zakresem stosowania tego rozporządzenia.

Podpisy